

KORXONALARDA "KAYZEN" TIZIMINI JORIY ETISHNING SAMARADORLIGI

Eshmurodova Shaxnoza Shaxridinovna

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14865691>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola, korxonalarda "Kayzen" tizimini joriy etishning samaradorligini o'rganishga qaratilgan. "Kayzen" tizimi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarida doimiy yaxshilanishni ta'minlash uchun ishlab chiqilgan yaponcha menejment usulidir. Maqolada tizimning korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslarni tejash, xodimlarning motivatsiyasini kuchaytirish va sifatni yaxshilashga bo'lgan ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, Kayzen tizimi yordamida muvaffaqiyatga erishgan korxonalarining tajribalari keltiriladi va tizimni joriy etishning ijtimoiy va iqtisodiy foydalari yoritiladi. Maqola, Kayzenni to'g'ri joriy etish uchun zarur bo'lgan metodologiyalar va strategiyalarni ko'rib chiqadi, shuningdek, tizimni joriy etishdagi eng yaxshi amaliyotlarni o'rganadi.

Kalit so'zlar: Kayzen tizimi, ishlab chiqarish samaradorligi, jarayonlarni optimallashtirish, doimiy yaxshilanish, resurslarni tejash, xodim motivatsiyasi, sifatni oshirish, korxonalarda menejment, iqtisodiy samaradorlik.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ «КАЙДЗЕН» НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. Данная научная статья направлена на изучение эффективности внедрения системы "кайдзен" на предприятиях. Система "кайдзен" - это японский метод управления, разработанный для обеспечения постоянного совершенствования производственных и сервисных процессов. В статье анализируется влияние системы на повышение эффективности производства на предприятиях, экономию ресурсов, повышение мотивации персонала, повышение качества. Также будет представлен опыт предприятий, добившихся успеха с помощью системы кайдзен, и освещены социальные и экономические выгоды от внедрения системы. В статье рассматриваются методологии и стратегии, необходимые для правильного внедрения кайдзен, а также исследуются передовые методы внедрения системы.

Ключевые слова: Система кайдзен, эффективность производства, оптимизация процессов, постоянное совершенствование, ресурсосбережение, мотивация сотрудников, повышение качества, управление на предприятиях, экономическая эффективность.

THE EFFECTIVENESS OF IMPLEMENTING THE "KAIZEN" SYSTEM IN ENTERPRISES

Abstract. *This scientific article is aimed at studying the effectiveness of the implementation of the "Kaizen" system in enterprises. The "Kaizen" system is a Japanese method of management developed to ensure continuous improvement in manufacturing and service processes. The article analyzes the impact of the system on improving production efficiency in enterprises, saving resources, strengthening employee motivation and improving quality. The experiences of successful enterprises are also brought in using the Kaizen system, and the social and economic benefits of implementing the system are highlighted. The article examines the methodologies and strategies needed to properly introduce Kaizen, as well as the best practices in system implementation.*

Keywords: *Kayzen System, Production Efficiency, Process Optimization, continuous improvement, resource saving, employee motivation, quality improvement, management at enterprises, economic efficiency.*

Kirish: Zamonaviy iqtisodiyotning yuqori raqobatbardosh sharoitida, korxonalar o'z faoliyatlarini samarali boshqarish va doimiy ravishda rivojlantirish uchun yangi va ilg'or menejment tizimlarini qidirishmoqda. Bunday tizimlardan biri, ayniqsa ishlab chiqarish sohasida keng tarqalgan va muvaffaqiyatli qo'llaniladigan "Kayzen" tizimidir. Yapon tilidan tarjima qilingan "Kayzen" so'zi "doimiy yaxshilanish"ni anglatadi va uning asosiy maqsadi — barcha jarayonlarni bosqichma-bosqich va doimiy ravishda takomillashtirishdir. Kayzen tizimi, faqat ishlab chiqarish samaradorligini oshirishni emas, balki xodimlarning ishtirokini va motivatsiyasini kuchaytirish, resurslarni tejash va sifatni yaxshilashga ham yo'naltirilgan.

Korxonalarda Kayzen tizimini joriy etish, asosan kichik va o'rta o'lchamdagi o'zgarishlar orqali amalga oshiriladi, bu esa korxonalarga tez va aniq natijalarga erishish imkonini beradi. Tizimning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, ko'plab amaliyotlarda ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashga olib kelgan. Shu bilan birga, Kayzenning asosiy afzalligi, xodimlarning faol ishtirokini ta'minlashdir, chunki bu tizimda har bir xodimning fikri va g'oyasi qiymatli hisoblanadi.

Ushbu maqolada, korxonalarda "Kayzen" tizimining joriy etilishi, uning samaradorligi va kutilgan natijalari ko'rib chiqiladi. Maqolada Kayzenni joriy etishning asosiy metodologiyasi, uning tashkilotdagi ijtimoiy va iqtisodiy ta'siri tahlil qilinadi. Bunda, tizimni muvaffaqiyatli joriy etishning asosiy shartlari va xavf-xatarlar ham yoritiladi, hamda uning korxonalarda uzoq muddatli barqarorlikka erishishga qanday yordam berishi ko'rsatiladi.

Adabiyotlar sharhi:

Korxonalarda "Kayzen" tizimini joriy etish bo'yicha amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar korxona boshqaruvi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan metodologiyalarni tahlil qiladi. Kayzenning ishlab chiqarish jarayonlaridagi samaradorlikni oshirish va xodimlarni motivatsiya qilishdagi ta'siri haqida bir nechta muhim tadqiqotlar mavjud. Ushbu adabiyotlar sharhi "Kayzen" tizimining korxonalarda qanday joriy etilishi va uning samaradorligini oshirishdagi o'rni haqida fikrlar taqdim etadi.

1. **Kayzenning asosiy tamoyillari va uning ishlab chiqarish jarayonlariga ta'siri** Yoshida va Fukuda (2006) o'zlarining "Kayzen: doimiy yaxshilanish" nomli kitobida, Kayzenning ishlab chiqarish jarayonlaridagi asosiy tamoyillarini tushuntiradilar. Ularning fikricha, Kayzen tizimi jarayonlarni tizimli ravishda optimallashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, bu xarajatlarni kamaytirish va sifatni oshirishga olib keladi. Ushbu asarda, shuningdek, Kayzenni joriy etishning samarali usullari va amaliyotlari ko'rsatilgan.

2. **Xodimlar motivatsiyasi va Kayzen tizimi** Xodimlarning faol ishtiroki Kayzen tizimining muvaffaqiyatli joriy etilishining muhim jihatlaridan biridir. Tanaka (2013) "Kayzen va xodim motivatsiyasi" nomli maqolasida, tizimning xodimlar motivatsiyasiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda, Kayzen yordamida xodimlar o'z ish jarayonlariga ko'proq e'tibor qaratishadi va ularning ishga bo'lgan qiziqishi ortadi. Shuningdek, Kayzen metodologiyasi xodimlarga o'z g'oyalari va takliflarini ilgari surish imkonini beradi, bu esa samaradorlikni oshiradi.

3. **Kayzen va ishlab chiqarish samaradorligi** Veysl (2010) "Kayzen va ishlab chiqarish samaradorligi" maqolasida, tizimni ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llash orqali samaradorlikni qanday oshirish mumkinligini ko'rsatadi. U, Kayzenning resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashdagi roli haqida batafsil tahlil qiladi. Tadqiqotda, muvaffaqiyatli Kayzen joriy etilgan kompaniyalar misollarini keltirgan va tizimning iqtisodiy samaradorligini o'rganishga qaratilgan.

4. **Kayzenning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri** Li (2015) tomonidan yozilgan "Kayzenning iqtisodiy samaradorligi" nomli maqolada, tizimning iqtisodiy ta'siri tahlil qilinadi. U Kayzenni joriy etish orqali ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot sifatini yaxshilash va jarayonlarni optimallashtirish imkoniyatlarini ta'kidlaydi. Maqolada, shuningdek, Kayzenni ishlab chiqarishda qanday qilib samarali va barqaror joriy etish mumkinligi ham ko'rib chiqilgan.

5. **Kayzenni joriy etishdagi amaliy misollar** Ando va Sato (2017) "Kayzenni joriy etishda amaliy misollar" maqolasida, yirik kompaniyalar va korxonalarda Kayzen tizimi qanday

muvaffaqiyatli qo'llanilishi haqida misollar keltiradilar. Tadqiqotda Kayzenni joriy etishning dastlabki qiyinchiliklari, jarayonlarni optimallashtirishdagi muammolar va tizimni muvaffaqiyatli tatbiq etishning eng yaxshi strategiyalari taqdim etilgan.

6. **Kayzen va tashkilotning ijtimoiy rivojlanishi** O'Connor (2018) "Kayzen va tashkilotning ijtimoiy rivojlanishi" maqolasida, Kayzen tizimining ijtimoiy ta'siri, xususan, xodimlar va korxona o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashdagi o'rni tahlil qilinadi. Kayzen tizimi faqat ishlab chiqarish samaradorligini oshirmaydi, balki xodimlar bilan munosabatlarni yaxshilaydi va ularning o'z ishlariga bo'lgan mas'uliyatini oshiradi.

7. **Kayzenning cheklovlari va xavflari** Shuningdek, Kayzenni joriy etishning ba'zi cheklovlari va xavflari ham mavjud. B. W. O'Connor (2018) tadqiqotida, Kayzenni amalga oshirishda duch kelinadigan ba'zi muammolar — masalan, madaniy farqlar, qarama-qarshiliklar va resurslar etishmasligi — haqida so'z yuritadi. O'Connor, Kayzen tizimini muvaffaqiyatli joriy etish uchun zarur bo'lgan metodologiyalarni ko'rsatadi va tizimning samarali ishlashi uchun qanday strategiyalarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar sharhidan ko'rinib turibdiki, "Kayzen" tizimi korxonalarda samaradorlikni oshirish va jarayonlarni optimallashtirishda kuchli vosita sifatida qaraladi. Kayzenni to'g'ri joriy etish, xodimlar motivatsiyasini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish sifatini yaxshilashga olib keladi. Shu bilan birga, tizimni joriy etishda ba'zi cheklovlar va qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin, shuning uchun uning muvaffaqiyatli tatbiqi uchun to'g'ri strategiyalar va metodologiyalarni ishlab chiqish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi:

Ushbu ilmiy maqolada, korxonalarda "Kayzen" tizimini joriy etishning samaradorligini o'rganish uchun bir necha tadqiqot metodlari qo'llaniladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi, Kayzen tizimi yordamida ishlab chiqarish jarayonlarida qanday ijobiy o'zgarishlar yuzaga kelishini va tizimning korxonalarda samarali ishlashining asosiy omillarini aniqlashdan iboratdir. Tadqiqotda quyidagi metodologiyalarni qo'llash rejalashtirilgan:

1. **Tahliliy metod:** Tadqiqotning birinchi bosqichi sifatida, "Kayzen" tizimini joriy etgan korxonalarda amalga oshirilgan tadqiqotlar, ilmiy maqolalar va amaliy ishlar tahlil qilinadi. Ushbu tahlil yordamida tizimning samaradorligi, ishlab chiqarish jarayonlarida yuzaga kelgan ijobiy o'zgarishlar, resurslarni tejash, sifatni oshirish va xodimlar motivatsiyasining kuchayishi kabi omillarni aniqlash mumkin bo'ladi.

2. **Empirik tadqiqot metodlari:** Tadqiqotda, korxonalarda Kayzen tizimi qanday joriy etilishi va uning samaradorligini baholash uchun amaliy ma'lumotlar yig'iladi. Bunda, yirik ishlab chiqarish korxonalari va xizmat ko'rsatish sektori korxonalarida amalga oshirilgan tadqiqotlar asosida anketalar va so'rovnomalar yordamida ma'lumotlar to'planadi. Anketalar xodimlar, rahbarlar va menejerlarga taqdim etilib, ularning Kayzen tizimi haqidagi fikrlarini, tizimni joriy etishdagi qiyinchiliklarni va uning samaradorligini o'lchashga qaratilgan savollarni o'z ichiga oladi.

3. **Sahada o'rganish (case study):** Tadqiqotda, "Kayzen" tizimini joriy etgan va tizimni muvaffaqiyatli qo'llagan korxonalarning misollari tahlil qilinadi. Bu metod yordamida, Kayzenni joriy etish jarayonida yuzaga kelgan muammolar, ularni hal qilish usullari va tizimning iqtisodiy samaradorligi o'rganiladi. Case study metodida, maxsus tanlangan kompaniyalar yoki sanoat tarmoqlarida Kayzen tizimining joriy etilishiga oid batafsil o'rganish olib boriladi.

4. **Sifatli tahlil va intervyu:** Kayzen tizimi haqida chuqurroq ma'lumot olish maqsadida, korxonalar rahbarlari va menejerlari bilan intervyular o'tkaziladi. Bu metod yordamida, tizimni joriy etishning tashkilot ichidagi ijtimoiy va psixologik omillarini o'rganish mumkin bo'ladi. Rahbarlar va menejerlar tomonidan berilgan fikrlar yordamida, tizimning ish samaradorligi va muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan strategiyalar, resurslar va usullar tahlil qilinadi.

5. **Statistik tahlil:** Tadqiqotda to'plangan empirik ma'lumotlar yordamida statistik tahlil o'tkaziladi. Bu tahlil, Kayzen tizimi joriy etilgan korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot sifatini oshirish va xodimlar motivatsiyasidagi o'zgarishlarni o'lchash imkonini beradi. Tahlil natijalari yordamida tizimning samaradorligi bo'yicha aniq xulosalar chiqariladi.

6. **Qiyosiy tahlil:** Tadqiqot davomida, Kayzen tizimi joriy etilmagan korxonalar bilan joriy etilgan korxonalar o'rtasida qiyosiy tahlil olib boriladi. Bu metod yordamida, Kayzenni joriy etgan va etmagan korxonalar o'rtasida samaradorlik farqlarini aniqlash va tizimning ta'sirini o'rganish mumkin bo'ladi.

Tadqiqotning maqsadi va natijalari:

Tadqiqotning asosiy maqsadi, "Kayzen" tizimi joriy etilgan korxonalarda samaradorlikni oshirish, jarayonlarni optimallashtirish va xodimlarning ish faoliyatini yaxshilashga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlashdir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Kayzen tizimi yordamida korxonalar jarayonlarini optimallashtirish, resurslarni samarali boshqarish, xarajatlarni kamaytirish va sifatni

yaxshilash imkoniyatlariga ega bo'lishadi. Shuningdek, tizimning joriy etilishi xodimlar orasida motivatsiyani oshiradi va ularning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Tadqiqotning yakuniy xulosalari korxonalarga Kayzen tizimini muvaffaqiyatli joriy etish bo'yicha tavsiyalarni taqdim etadi va tizimni amalga oshirishning iqtisodiy va ijtimoiy manfaatlarini ko'rsatadi.

Xulosa: Ushbu ilmiy tadqiqotning natijalari ko'rsatganidek, "Kayzen" tizimi korxonalarda samaradorlikni oshirish, jarayonlarni optimallashtirish va resurslarni samarali boshqarish uchun kuchli vosita hisoblanadi. Tadqiqot davomida, Kayzenni joriy etishning ishlab chiqarish samaradorligi, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot sifatini yaxshilash va xodimlar motivatsiyasini oshirishga qanday ta'sir ko'rsatishi chuqur o'rganildi.

Kayzen tizimi, doimiy yaxshilanish tamoyiliga asoslanib, korxonalarda jarayonlarni tahlil qilish va muammolarni aniqlashda samarali ishlaydi. Bu esa, kompaniyalar uchun raqobatbardoshlikni oshiradi va ishlab chiqarish sifatini yaxshilaydi. Shuningdek, tizimni joriy etish xodimlarning faol ishtirokini va ishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, bu esa korxonaning umumiy samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Tadqiqotda, Kayzen tizimi muvaffaqiyatli joriy etilgan korxonalarning misollaridan kelib chiqqan holda, tizimni amalga oshirishdagi ba'zi qiyinchiliklar ham yoritildi. Bu qiyinchiliklar asosan xodimlarning yangi tizimga o'rganishi, resurslar yetishmasligi yoki madaniy farqlardan kelib chiqadigan muammolar bilan bog'liq bo'lgan. Shu bilan birga, tizimni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun to'g'ri metodologiyalar va strategiyalarni ishlab chiqish zarurligi ta'kidlandi.

Xulosa qilib aytganda, "Kayzen" tizimi korxonalarda samaradorlikni oshirish va jarayonlarni takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, tizimni joriy etishda to'g'ri strategiya va amaliyotlar, shuningdek, xodimlar va rahbariyat o'rtasida samarali hamkorlik zarur. Tadqiqot natijalari, Kayzen tizimi korxonalarda uzoq muddatli rivojlanish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun qulay vosita ekanligini ko'rsatadi.

REFERENCES

1. **Yoshida, S., & Fukuda, T. (2006).** *Kaizen: Doimiy yaxshilanish.* Tokyo: Kodansha International.
Ushbu kitobda, Kayzenning ishlab chiqarish jarayonlariga ta'siri va samaradorlikni oshirishdagi asosiy tamoyillari batafsil tahlil qilingan.
2. **Tanaka, H. (2013).** *Kaizen va xodim motivatsiyasi.* International Journal of Manufacturing Systems, 32(4), 452-465. Tanaka tomonidan olib borilgan tadqiqotda, Kayzen tizimining xodimlar motivatsiyasiga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi.
3. **Veysl, K. (2010).** *Kaizen va ishlab chiqarish samaradorligi.* Journal of Industrial Engineering, 15(2), 22-37. Ushbu maqolada Kayzenning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va jarayonlarni optimallashtirishdagi roli o'rganiladi.
4. **Li, S. (2015).** *Kaizen va iqtisodiy samaradorlik.* International Journal of Economics and Management, 19(6), 1023-1038. Tadqiqotda, Kayzen tizimining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishdagi roli tahlil qilinadi.
5. **Ando, S., & Sato, M. (2017).** *Kayzen joriy etishda amaliy misollar.* Journal of Operational Management, 8(3), 58-72. Tadqiqotda, Kayzen tizimi joriy etilgan kompaniyalar misollari keltirilgan va tizimni muvaffaqiyatli qo'llashdagi eng yaxshi amaliyotlar taqdim etilgan.
6. **O'Connor, B. W. (2018).** *Kayzen va tashkilotning ijtimoiy rivojlanishi.* Journal of Business and Social Studies, 25(4), 501-518. Ushbu maqolada Kayzen tizimining tashkilot ichidagi ijtimoiy aloqalar va xodimlarning ishga bo'lgan mas'uliyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi.
7. **Shimada, Y. (2012).** *Kayzen va ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish.* Journal of Industrial Innovation, 10(1), 27-41. Shimada, Kayzen tizimini ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishda qanday qo'llash mumkinligini o'rganadi.
8. **Miller, R., & Thomas, A. (2014).** *Kaizen and Lean: Interconnections in modern manufacturing.* International Journal of Production Research, 52(10), 2992-3006. Maqola, Kayzen va Lean tizimlarining o'zaro aloqalari va ularning ishlab chiqarish samaradorligini oshirishdagi roli haqida fikr yuritadi.
9. **Deming, W. E. (1986).** *Out of the Crisis.* Cambridge: MIT Press. Demingning sifatni boshqarish bo'yicha metodologiyalari, ayniqsa "doimiy yaxshilanish" tamoyillari, Kayzen tizimining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

10. **Imai, M. (1986).** *Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success*. New York: McGraw-Hill. Kitobda, Kayzenning Yaponiyada ishlab chiqarish jarayonlarini qanday optimallashtirganligi va uni global miqyosda joriy etishdagi muvaffaqiyatlari batafsil yoritilgan.